

1. Андерсон У.Т. Жизнь в глобальной цивилизации Запада. Москва: Знание, 2008. 556 с.
2. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства; пер. з англ. І. Андрущенко; за ред. М. Винницького. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. 109 с.
3. Бебик В.М., Шергін С.О., Дегтерьова Л.О. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2006. 208 с.
4. Бек У. Что такое глобализация? Ошибка глобализма – ответы на глобализацию: монография. Москва: Прогресс-Традиция, 2001. 302 с.
5. Удовика Л.Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір. Харків: Право, 2011. 552 с.
6. Палюк В.П. Особливості застосування судами України Конвенції про захист прав та основних свобод: навч.-практ. посіб. Миколаїв: Атол, 2003. 130 с.
7. Рішення Євросуду у справі «Зубко та інші проти України» (2006). *Офіційний вісник України*. 2006. № 31.

Покайчук Віталій Ярославович,
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СИСТЕМА СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ В РОЗРІЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Цивілізаційний вибір українського народу та задекларований шлях інтеграції до європейського соціуму пов'язаний із курсом на побудову в Україні правової держави, яка забезпечує ефективну охорону прав і свобод людини і громадянина, верховенство права в усіх сферах суспільного життя та залишається одним із головних напрямів державного будівництва. Подальший розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням якості й ефективності діяльності сил охорони правопорядку.

В умовах поглиблення економічної кризи, дезінтеграційних процесів, що дестабілізують державний устрій, посилення протиріч між інтересами різних соціальних груп та верств населення створюються передумови для виникнення кризових ситуацій соціального, воєнного, техногенного та природного характеру, що загострюють оперативну обстановку, в якій доводиться діяти силам охорони правопорядку, вирішуючи при цьому відповідні завдання по підтриманню публічної безпеки і порядку. Постають додаткові задачі, різко зростає обсяг роботи, виникає необхідність особливої організації управління.

Загострення проблеми забезпечення національної безпеки України в її основних сферах зумовлено появою нових і збільшенням рівня традиційних зовнішніх загроз національним інтересам, корупція, правовий нігілізм, організована злочинність, незаконна міграція, соціально-економічна та політична нестабільність, протистояння різних гілок влади. Саме ці загрози найбільш

деструктивно впливають на національну безпеку. Їх нейтралізація згідно з чинним законодавством покладається переважно на сили охорони правопорядку. Водночас їх діяльність регулюється законодавчими актами, які не повною мірою враховують специфіку умов надзвичайних ситуацій певної генези. Це обумовлено, насамперед, відсутністю належного науково-методичного забезпечення такої діяльності, недостатньою організацією та координацією наукових досліджень у правоохоронній сфері, несформованістю відповідної галузі науки та її системного функціонування, яка передбачає міждисциплінарну інтеграцію окремих напрямків у систему наук з проблем національної безпеки.

Консервація неефективної пострадянської суспільної системи, насамперед державної влади, викривлення демократичних процедур, що штучно стримують процеси кадрового оновлення державних органів, обумовлюють слабкість, а подеколи і неспроможність держави виконувати її функції, передусім у сфері захисту прав і свобод людини й громадянина, зростаючу недовіру до держави з боку суспільства.

Ці фактори разом із незадовільним станом системи забезпечення національної безпеки перешкоджають розв'язанню нагальних проблем суспільного розвитку, породжують політичну радикалізацію, призводять до зростання екстремістських настроїв і рухів, що у стратегічній перспективі може створити реальну загрозу національному суверенітету і територіальній цілісності України.

Обов'язковою передумовою належного захисту національних інтересів і протидії названим загрозам є створення та ефективне функціонування системи забезпечення національної безпеки.

Аксіомою, на наш погляд, є і те, що у цій системі провідну роль відіграють сили охорони правопорядку.

Аналізуючи дослідження даної сфери, слід погодитися з думкою В.І. Лазутко, що нині немає єдиної позиції щодо визначення суб'єктів службово-бойової діяльності (виду правоохоронної діяльності, для якої характерне забезпечення внутрішньої безпеки держави, що полягає у виконанні правоохоронних завдань через їх службову діяльність (правоохоронними методами), а у разі загострення оперативної обстановки й військовими методами [1, с. 267]), та належності окремих структур і підрозділів правоохоронних органів до категорії «сили охорони правопорядку» [2, с. 357].

При визначенні сил охорони правопорядку автори наводять доволі детальний і точний перелік суб'єктів службово-бойової діяльності. До останніх належать такі структури: Міністерство внутрішніх справ України – головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, який спрямовує та координує діяльність: Національної поліції України [3, ст. 1]; Національної гвардії України [4, ст.1]; Державної прикордонної служби України [5, ст. 1]; Державної служби України з надзвичайних ситуацій [6, ст. 1]; Державної міграційної служби України [7, ст. 1].

Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України [8, ст. 1].

Військова служба правопорядку у Збройних Силах України – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання злочинам, іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах [9, ст. 1].

Управління державної охорони України є державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президентові України та підконтрольним Верховній Раді України [10, ст. 11].

Слід погодитися з позицією В.І. Лазутко, що зазначений перелік не є вичерпним, більш того, некоректно при визначенні сил охорони правопорядку вказувати конкретні підрозділи правоохоронних органів, адже зазначені військові формування мають у своєму складі значно більший перелік підрозділів, що здатні виконувати завдання в особливих умовах та при виникненні надзвичайних обставин [2, с. 359].

Резюмуючи зазначене вище виникає запитання: «Яким чином перелічені вище суб'єкти службово-бойової діяльності співпрацюють, координують свою діяльність, взаємодіють і взагалі виконують службово-бойові завдання?». Відповіддю може слугувати невтішна практика виконання таких завдань, незлагодженість дій під час їх виконання, дублювання функцій структурними підрозділами навіть у середині одного відомства (не кажучи про міжвідомчу координацію), небажання співпраці та обміну оперативною інформацією на різних рівнях і, як наслідок, – численні втрати особового складу ході проведення спеціальних операцій.

У зв'язку з цим актуалізується питання створення державної системи сил охорони правопорядку, яка би на національному рівні забезпечила координацію діяльності сил охорони правопорядку, взаємодію суб'єктів, зняла актуальність якості їх всебічного забезпечення тощо.

Для успішної боротьби з виникненням, попередженням виникнення, та подоланням наслідків надзвичайних ситуацій у їх генезі необхідна цілеспрямована державна політика та створення основного інструменту її реалізації – системи сил охорони правопорядку.

Реалізація такої державної політики у сфері національної безпеки здійснюється на основі та через відповідні нормативно-правові акти, нормативні документи, виконання державних, регіональних, науково-технічних цільових програм, планів розвитку.

Як підтверджує практика службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку, як на рівні центральних органів виконавчої влади, так і на рівні територіальних підрозділів існують свої відомчі та структурні підходи до ви-

рішення завдань; тактика застосування сил та засобів, покликаних на попередження, припинення і локалізацію надзвичайних ситуацій у їх генезі.

Це призводить до неузгодженості дій центральних органів виконавчої влади, їх територіальних управлінь і структурних підрозділів цих управлінь у частині виконання покладених на них завдань та у цілому – до зниження ефективності роботи із забезпечення державної безпеки України.

Виходячи з цього, створення і функціонування державної системи сил охорони правопорядку забезпечить координацію та злагодженість дій центральних органів виконавчої влади, їх територіальних управлінь з виконання вказаних завдань.

На нашу думку, державну систему сил охорони правопорядку слід визначити як сукупність органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері забезпечення національної безпеки, яка би на національному рівні забезпечила реалізацію державної політики у сфері національної безпеки у мирний час та в особливий період.

Державна система сил охорони правопорядку повинна складатися з постійно діючих функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

1. Шмаков О.М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань Харків: Військовий ін-т ВВ МВС України, 2005. 362 с.

2. Лазутко В.І. Сили охорони правопорядку: проблемні питання визначення та характеристики. *Форум права*. 2012. № 3. С. 357–363.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>.

4. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014р. № 876-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18/page>.

5. Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної прикордонної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 533. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/533-2014-%D0%BF>.

6. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1052. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF>.

7. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 360. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF>.

8. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-12/page>.

9. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 р. № 3099-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 32. Ст. 225. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3099-14>.

10. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: Закон України від 04.03.1998 р. № 160/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 35. Ст. 236. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/160/98-%D0%B2%D1%80>.